

Θέμα: Νομοσχέδια Μεταρρύθμισης της Δικαιοσύνης

Οι θέσεις μου σε σχέση με το πιο πάνω θέμα έχουν διατυπωθεί στις επιστολές (e-mail) μου ημερ. 11/11/2020 και 21/11/2020

2. Στα όσα έχω αναφέρει στην πιο πάνω επιστολή μου προσθέτω τα εξής:

(α) Ο περί της Εικοστής Δεύτερης Τροποποίησης του Συντάγματος Νόμος του 2021

Στο προοίμιο του πιο πάνω Νόμου αναφέρεται:

«Και επειδή τα Άρθρα 136, 144 και 155 του Συντάγματος δεν περιλαμβάνονται στα θεμελιώδη Άρθρα του Συντάγματος τα οποία δεν μπορούν με οποιοδήποτε τρόπο να τροποποιηθούν ή καταργηθούν.»

3. Ερμηνεύω το πιο πάνω προοίμιο ως δεχόμενο τη θέση ότι τα θεμελιώδη άρθρα του Συντάγματος δεν μπορούν με οποιοδήποτε τρόπο να τροποποιηθούν ή καταργηθούν.

4. Εγείρεται το πιο κάτω ερώτημα:

Πως είναι δυνατό να τροποποιηθεί μέσα από την τροποποίηση του Νόμου 33/64 το θεμελιώδες άρθρο 157 του Συντάγματος το οποίο ρυθμίζει τη σύνθεση του Ανώτατου Δικαστικού Συμβουλίου.

Οι θιασώτες της τροποποίησης προφανώς θα υποστηρίζουν ότι η τροποποίηση είναι δυνατή δυνάμει του δικαίου της ανάγκης.

Η πρώτη υπόθεση στην οποία έγινε επίκληση του δικαίου της ανάγκης είναι η *Attorney-General of the Republic v. Ibrahim* (1964) C.L.R. 195. Στην υπόθεση εκείνη αμφισβητήθηκε η συνταγματικότητα του περί Απονομής της Δικαιοσύνης (Ποικίλαι Διατάξεις) Νόμου, 1964 (Ν. 33/64). Το δικαστήριο έκρινε ότι ο πιο πάνω Νόμος είχε θεσπισθεί εγκύρως δυνάμει του δικαίου της ανάγκης.

Η υπόθεση *Ibrahim* αποτέλεσε το θεμέλιο πάνω στο οποίο οικοδομήθηκε η μετέπειτα νομολογία που σχετίζεται με το δικαίο της ανάγκης.

Σύμφωνα με την απόφαση του Τρανταφυλλίδη Δ., όπως ήταν τότε, (βλ. σελ. 231):

"Εναπόκειται στο δικαστήριο να αποφασίσει κατά πόσο και σε ποιά έκταση το δόγμα του δικαίου της ανάγκης στο δημόσιο δίκαιο έχει τη θέση του στο Κυπριακό Δίκαιο και μέχρι ποιού σημείου εφαρμόζεται σε κάθε περίπτωση ... Το δόγμα πρέπει να θεωρείται τμήμα της συνταγματικής τάξεως στην Κύπρο για να καθιστά δυνατή την προστασία των συμφερόντων της χώρας όπου το Σύνταγμα λόγω της ακαμψίας του, του μονομερούς αυτού και των περιορισμένων πλαισίων του, δεν περιέχει επαρκείς ρητές πρόνοιες για το σκοπό αυτό ....".

Ο ευπαίδευτος Δικαστής καθόρισε ως πιο κάτω τις παραμέτρους επίκλησης του δικαίου της ανάγκης, (βλ. σελ. 234):

"Είμαι της γνώμης ότι το άρθρο 179 του Συντάγματος πρέπει να εφαρμόζεται υπό την προϋπόθεση ότι όταν δεν είναι δυνατό να λειτουργήσει κατάλληλα μια βασική λειτουργία του κράτους, όπως προνοείται στο Σύνταγμα, ή όταν έχει προκύψει μια κατάσταση η οποία δεν μπορεί να αντιμετωπισθεί επαρκώς δυνάμει των προνοιών του Συντάγματος τότε το αρμόδιο όργανο μπορεί να λάβει τέτοια μέτρα, μέσα στα όρια της αρμοδιότητάς του, για να αντιμετωπίσει την ανάγκη. Σε τέτοια περίπτωση τέτοια μέτρα, νοουμένου ότι συνιστούν αυτό που λογικώς απαιτείται υπό τις περιστάσεις, δεν μπορούν να θεωρηθούν ως αντίθετα ή ασυμβίβαστα προς το Σύνταγμα, γιατί αν αποφασισθεί το αντίθετο θα ισοδυναμεί με την παράλογη θέση ότι το Σύνταγμα από μόνο του ορίζει την καταστροφή του κράτους το οποίο έχει προορισμό να υπηρετεί. Παρόλον που το Σύνταγμα θεωρείται ως ο υπέρτατος νόμος που περιορίζει την κυριαρχία της νομοθετικής εξουσίας, όμως, όταν αυτό τούτο το Σύνταγμα δεν μπορεί ν' ανταποκριθεί σε μια κατάσταση που προέκυψε, ειδικότερα όταν τέτοια κατάσταση είναι αντίθετη με το θεμελιώδες του θέμα, ή όταν ένα όργανο που συστάθηκε με βάση το Σύνταγμα δεν μπορεί να λειτουργήσει και όπου, επιπρόσθετα, ενόψει της φύσης του Συντάγματος, δεν είναι δυνατό να εκδηλωθεί η κυρίαρχη θέληση του λαού, μέσω τροποποίησης του Συντάγματος, για επανόρθωση της κατάστασης, τότε, κατά τη γνώμη μου, σύμφωνα με το δόγμα της ανάγκης η νομοθετική εξουσία, με

βάση το Άρθρο 61, παραμένει ανεμπόδιση από το Άρθρο 179, και όχι μόνο μπορεί, αλλά πρέπει, να ασκήσει την εξουσία της προς όφελος του λαού.

Τότε δεν μπορεί να λεχθεί ότι πρόκειται για περίπτωση νομοθεσίας που είναι αντίθετη, ή ασυμβίβαστη, προς τις πρόνοιες του υπέρτατου νόμου, κατά παράβαση του άρθρου 179, γιατί πρόκειται για νομοθεσία προς αντιμετώπιση μιας κατάστασης στην οποία ο ίδιος ο υπέρτατος νόμος δεν είναι εφαρμόσιμος, ενόψει της φύσης και των προνοιών του, και δεν μπορεί να καταστεί εφαρμόσιμος γι' αντιμετώπιση της."

Σύμφωνα με την απόφαση του Δικαστή Ιωσηφίδη οι απαραίτητες προϋποθέσεις που πρέπει να υφίστανται για επίκληση του δικαίου της ανάγκης είναι οι πιο κάτω, (βλ. σελ. 264-65):

"Υπό το φως των αρχών του δικαίου της ανάγκης όπως εφαρμόζονται σ' άλλες χώρες και έχοντας υπόψη τις πρόνοιες του Συντάγματος της Κυπριακής Δημοκρατίας (περιλαμβανομένων των προνοιών των Άρθρων 179, 182 και 183), ερμηνεύω το Σύνταγμα μας να περιλαμβάνει το δόγμα της ανάγκης σε εξαιρετικές περιπτώσεις, που είναι εξυπακουόμενη εξαίρεση σε συγκεκριμένες πρόνοιες του Συντάγματος και αυτό για να διασφαλισθεί αυτή τούτη η ύπαρξη του Κράτους. Οι πιο κάτω προϋποθέσεις πρέπει να ικανοποιούνται προτού το δόγμα αυτό μπορεί να καταστεί εφαρμοστέο:

- (α) επιτακτική και αναπόφευκτη ανάγκη ή εξαιρετικές περιστάσεις.
- (β) καμιά άλλη εφαρμόσιμη θεραπεία.
- (γ) το μέτρο που λαμβάνεται πρέπει να είναι ανάλογο με την ανάγκη, και
- (δ) πρέπει να είναι προσωρινού χαρακτήρα και να περιορίζεται στη διάρκεια των εξαιρετικών περιστάσεων.

Νόμος που θεσπίζεται με τον τρόπο αυτό υπόκειται στον έλεγχο αυτού του δικαστηρίου να αποφασίσει κατά πόσο ικανοποιούνται οι προαναφερθείσες προϋποθέσεις, ήτοι κατά

πόσο υπάρχει τέτοια ανάγκη και κατά πόσο μέτρα που λήφθηκαν ήταν αναγκαία να ικανοποιήσουν την ανάγκη."

5. Είναι αλήθεια ότι με το Νόμο 33/64 είχε τροποποιηθεί το Αρ. 157 του Συντάγματος. Μεταγενέστερα η σχετική διάταξη καταργήθηκε και η αρμοδιότητα περιήλθε στο Ανώτατο Δικαστήριο. Δικηγόροι που βρίσκονταν τότε στο επάγγελμα μου έχουν αναφέρει ότι εγίνετο κατάχρηση από τους Δικηγόρους μέλη του Συμβουλίου. Προσέγγιζαν τους Δικαστές και τους έταζαν προαγωγή. Αυτός ήταν ο μοναδικός λόγος της κατάργησης της σχετικής πρόνοιας. Τώρα επιχειρείται η επαναφορά διάταξης η οποία είχε χρεωκοπήσει.
6. Η τροποποίηση του έτους 1964 είχε θεωρηθεί συνταγματική υπό τις επικρατούσες συνθήκες. Σήμερα δεν υφίσταται οποιαδήποτε επιτακτική και αναπόφευκτη ανάγκη ή εξαιρετικές περιστάσεις οι οποίες δικαιολογούν την θέσπιση της επίμαχης διάταξης. Το σημερινό Ανώτατο Δικαστικό Συμβούλιο μπορεί να λειτουργήσει.

Είναι λοιπόν απόλυτα βέβαιο ότι η επίμαχη διάταξη θα κηρυχθεί αντισυνταγματική.
7. Ανεξάρτητα από όλα τα πιο πάνω θεωρώ ότι οι διατάξεις του αρ. 10(5)(B) (Γ) (Δ) (ΣΤ) εγείρουν ζητήματα παραβίασης του Αρ. 30(2) του Συντάγματος το οποίο εγγυάται την ανεξαρτησία και αμεροληψία των Δικαστικών Λειτουργιών.
8. Έχω την σταθερή άποψη ότι η συμμετοχή ατόμων τα οποία εκπροσωπούν διαδικούς ενώπιον των Δικαστηρίων - Πρόεδρος Παγκύπριου Δικηγορικού Συλλόγου και δικηγόρος που ασκεί τη δικηγορία - θέτει τους Δικαστικούς Λειτουργούς σε θέση εξάρτησης έναντι των εν λόγω Δικηγόρων. Θεωρώ ότι τέτοια συμμετοχή σίγουρα θέτει σε πολύ δύσκολη θέση το Δικαστή ο οποίος δικάζει υποθέσεις τις οποίες χειρίζονται οι πιο πάνω. Θα προκαλεί δυσχέρεια στην άσκηση του λειτουργήματος. Ο Δικαστής θα φοβάται και θα ανησυχεί ότι τυχόν απόφαση του υπέρ του πελάτη των πιο πάνω δικηγόρων θα τον εκθέσει στο σχόλιο ότι τους ευνόησε γιατί προσδοκεί την ψήφο τους για την προαγωγή του. Παραβιάζεται επομένως το Αρ. 30(2) του Συντάγματος. Ο δικαστικός όρκος ορίζει ότι ο Δικαστής απονέμει το δίκαιον «άνευ φόβου ή εύνοιας προκατάληψης ή πάθους». Οι δικαστές πρέπει να αφεθούν να λειτουργούν σύμφωνα με τον όρκο τους.

9. Οι Δικαστές είναι και αυτοί άνθρωποι με όλες τις αδυναμίες της ανθρώπινης φύσης: Είναι λοιπόν αυτονόητο ότι τέτοιες ανησυχίες θα βασανίζουν την σκέψη τους.

Είναι αδιαμφισβήτητο ότι η επιτυχής έκβαση μιας Αγωγής, ιδίως Αγωγής όπως η αξίωση είναι της τάξεως μερικών εκατομμυρίων, αποφέρει μεγάλο οικονομικό όφελος στον επιτυχόντα δικηγόρο. Είναι δε γνωστό ότι μερικοί δικηγόροι - νομίμως - χρεώνουν δικηγορικά επί τοις εκατό του ποσού που ανακτάται. Εγείρεται το ερώτημα:

Αναμένεται από τον δικηγόρο - μέλος του Ανώτατου Δικαστικού Συμβουλίου - να αξιολογήσει αμερόληπτα Δικαστή οι διαδοχικές αποφάσεις του οποίου ήταν εναντίον του πελάτη του; Ακόμη και η παραμικρή υποψία περί έλλειψης αμεροληψίας θέτει τέτοιο δικηγόρο εκτός της σύνθεσης του Ανώτατου Δικαστικού Συμβουλίου.

10. Η περίπτωση της συμμετοχής του Γενικού Εισαγγελέα είναι διαφορετική γιατί δεν αντλεί προσωπικό οικονομικό όφελος από την έκβαση μιας διαδικασίας ωστόσο και πάλιν εγείρεται θέμα αμεροληψίας. Είναι γνωστή η σύγκρουση του πρώην Γενικού Εισαγγελέα με τους Δικαστές γιατί είχε διαφωνήσει με δικαστική απόφαση. Δεν μπορεί να αναμένεται ότι ο Γενικός Εισαγγελέας θα αξιολογήσει αμερόληπτα Δικαστή με την απόφαση του οποίου διαφωνεί.
11. Σε περίπτωση που η Βουλή των Αντιπροσώπων θα επιμένει στην θέσπιση της πιο πάνω ρύθμισης τότε μπορεί η σχετική διάταξη να περιορίζει τη συμμετοχή δικηγόρων στους δικηγόρους οι οποίοι δεν ασκούν το επάγγελμα ή δεν εμφανίζονται ενώπιον των Πρωτόδικων Δικαστηρίων και του Εφετείου και δεν έχουν στενή συγγενική ή άλλη σχέση με δικηγορικό γραφείο. Καλή και άγια η επιδίωξη για συμμετοχή στο Δικαστικό Συμβούλιο. Ωστόσο πρέπει να προηγηθεί το «απεταξάμην την δικηγορία».

Πρόσθετα η συμμετοχή των δικηγόρων στο Ανώτατο Δικαστικό Συμβούλιο πρέπει να είναι μικρής διάρκειας και να εκλέγεται από τη Γενική Συνέλευση των Δικηγόρων. Παρόμοια πρόβλεψη υπήρχε και στο καταργηθέν αρ. 10(1)(δ) του Νόμου 33/64:

«10.(1) Τό Ανώτατον Δικαστικόν Συμβούλιον δια την ενάσκησιν των αρμοδιοτήτων και εξουσιών αυτού καθ' όσον άφορα εις διορισμούς, προαγωγας, μεταθέσεις, τερματισμούς υπηρεσίας,

απολύσεις και πειθαρχικά παραπτώματα δικαστικών λειτουργών, συγκροτείται εκ τών ακολούθων:

(δ) έξ ενός δικηγόρου μέ δωδεκαετή τουλάχιστον πρακτικήν έξάσκησιν τού επαγγέλματος αυτού εκλεγομένου είς γενικήν επί τούτω συγκαλουμένην συνεδρίασιν του Δικηγορικού Συλλόγου Κύπρου διά περίοδον έξ μηνών και μή όντος επανεκλέξιμου διά τά επόμενα, πέντε έτη :

12. Αναφορικά με την συμμετοχή μέλους του Εφετείου και τριών μελών της Ένωσης Δικαστών παρατηρώ τα εξής:

Όλοι οι πιο πάνω είναι δυνητικοί υποψήφιοι για θέσεις στη Δικαστική Ιεραρχία ψηλότερες από εκείνες τις οποίες κατέχουν. Δεν αποκλείεται η πιθανότητα με τη ψήφο τους να καθηλώσουν ένα πολλά υποσχόμενο νεαρό συνάδελφο τους για να μη τον βρουν μπροστά τους.

13. Έχω εντυπωσιασθεί από τις πρόνοιες του εδαφίου (iv) το οποίο δεν επιτρέπει τη συμμετοχή των προσώπων που αναφέρονται στο πιο πάνω εδάφιο (Γ) (Δ) (Ε) και (ΣΤ) στην περίπτωση μετάθεσης ή άσκησης πειθαρχικής εξουσίας κατά των Δικαστών του Εφετείου ή των Δικαστών των Πρωτοβάθμιων Δικαστηρίων.

14. Ο εντυπωσιασμός μου έγκειται στα εξής: Ενώ η επίμαχη τροποποίηση επιτρέπει τη συμμετοχή των πιο πάνω στη διαδικασία προαγωγής των Δικαστικών Λειτουργών η οποία είναι πολύ σημαντική για τους ίδιους τους Δικαστές δεν την επιτρέπει στις μεταθέσεις που δεν είναι τόσο σημαντικές. Γιατί άραγε; Μήπως άθελα τους οι συντάκτες του Νομοσχεδίου θέλησαν να μετριάσουν τη θέση εξάρτησης των Δικαστών από τους Δικηγόρους η οποία δημιουργείται από τη συμμετοχή των τελευταίων στις διαδικασίες προαγωγής τους ή μήπως οι δικηγόροι – μέλη του Ανώτατου Δικαστικού Συμβουλίου – φοβούνται ότι οι Δικαστές που μετατίθενται θα τους «κακιωθούν»; Αυτό το ερώτημα αφ' εαυτού είναι ικανό να αποκλείσει την οποιαδήποτε συμμετοχή των δικηγόρων στο Ανώτατο Δικαστικό Συμβούλιο.

15. Πιστεύω ειλικρινά ότι η ιδιότητα Μέλους του Ανώτατου Δικαστικού Συμβουλίου είναι ασυμβίβαστη με την άσκηση δικηγορίας. Θα δημιουργήσει Δικαστές υποτακτικούς και υποτελείς στους Δικηγόρους κατάσταση η οποία είναι ασυμβίβαστη με τα ιδεώδη που πρέπει να

καθοδηγούν την άσκηση του δικαστικού λειτουργήματος. Η Βουλή των Αντιπροσώπων δεν μπορεί να επιτρέψει την δημιουργία προνομιούχων δικηγόρων.

Θεωρώ ότι μέσα από την θέσπιση Νομοθεσίας η οποία θα περιλαμβάνει κριτήρια και διαδικασίες που θα ρυθμίζουν τις προσλήψεις και προαγωγές Δικαστών με τρόπο που θα εγγυάται των αξιοκρατία και τη διαφάνεια θα θεραπεύσει τις όποιες αδυναμίες του σημερινού συστήματος.

16. Αρ. 144 του Συντάγματος - Παραπομπή συνταγματικών ζητημάτων στο Συνταγματικό Δικαστήριο στην διάρκεια της δίκης

Όπως είχα επισημάνει στην πιο πάνω επιστολή μου η σχετική διάταξη θα οδηγήσει στην αποτελμάτωση των διαδικασιών και την αχρείαστη σπατάλη του πολύτιμου Δικαστικού χρόνου του Ανώτατου Συνταγματικού Δικαστηρίου.

17. Το έτος 1961 το τότε Ανώτατο Συνταγματικό Δικαστήριο εκδίκασε 25 υποθέσεις (βλ. (1961) 2 R.S.C.C.) 8 από τις 25 υποθέσεις ήτοι το 25% ήταν παραπομπές δυνάμει του Αρ. 144. Το έτος 1962 εκδίκασε 39 υποθέσεις (βλ. (1962) 3 R.S.C.C.) και 16 από αυτές ήτοι το 41% ήταν παραπομπές δυνάμει του Αρ. 144. Φαντασθείτε τι όγκος εργασίας θα πηγαίνει στο Ανώτατο Συνταγματικό Δικαστήριο λαμβανομένου υπόψη του σημερινού όγκου εργασίας.

Ως εκ τούτου είναι προς το συμφέρον της δικαιοσύνης να διατηρηθεί η κατάσταση ως έχει διατυπωθεί στην **Ibrahim** (πιο πάνω) ήτοι ότι ζητήματα συνταγματικότητας να αποφασίζονται από όλα τα Δικαστήρια ως νομικά σημεία στη διαδικασία.

Συναδελφικά

Δ. ΚΑΛΛΗΣ